

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET OSABY, VÄXJÖ KOMMUN

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Data

Naturreservatet omfattar en areal av 351.5 ha, varav 225 ha land och 126.5 ha vatten. Reservatet är beläget invid Vederslövssjön ca 12 km söder om Växjö centrum.

2. Syfte

Syftet med vården och förvaltningen är att i ett orört och ostört skick bevara ett skogsområde med gammal skog och dess naturvärden, att bevara odlingslandskapets natur- och kulturhistoriska värden genom att hävden sker utan kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödselmedel, att bevara andra kulturhistoriskt intressanta miljöer på säteriet Osaby samt att främja allmänhetens möjligheter till friluftsliv i ett naturskönt område.

3. Områdets natur

Osaby säteri ligger öster om Vederslövssjön. Gården karakteriseras av skiftningarna mellan öppna åker- och ängsmarker, hagar, våtmarker, löv-, bland-, och barrskogar, varav en del är tämligen orörda på senare tid.

Den del av gården som ligger inom reservatet utgörs av odlingsmarken och den skog i vilken det, inom större delen, inte bedrivits intensivt skogsbruk på lång tid. Den mer ordinärt skötta skogsmarken samt byggnader och tomtmark har inte tagits med i reservatsområdet.

Jordbruket har fram till i november 1993 varit utarrenderat och på brukningsenheten bedrevs alternativodling enligt KRAV-normer utan konstgödsling och bekämpningsmedel. Betesdjuren bestod av dikor, får och halvvildsvin.

I hagmarkerna finns förhållandevis mycket ek och i delar av skogen är inslaget av löv stort, framförallt i de fd inägomarkerna. Väster om huvudbyggnaden finns en gammal åker som slagits under många år och örtfloran är numera relativt rik med ett 60-tal arter. Det finns våtmarker av olika slag såsom alkärr, sjöstränder, fd slätterkärr och mossar ute i skogsmarken. En del av hagmarkerna och skogarna har speciellt höga värden för den lägre faunan. Nordost om Barnsjön finns den sällsynta trädgnagaren *Doractoma punctulata* som i nutiden är helt tillbakaträngd till naturskogsbestånd med överårig granskog. I Ekebacksängen finns skalbaggsarterna *Ampedus hjorti* och *Nemadus coonoides* som hör till de starkt hänsynskrävande insektsarter som är knutna till ekhagmarker med hålträd.

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

Flera intressanta svamparter finns i lövskogar och betesmarker såsom korallticka, lömsk flugsvamp, krusig trumpetsvamp, blekticka och silkesmusseron. På en sjöudd finns ett stort grävlinggryt. Bland häckande fåglar märks mindre hackspett, nötkråka och stenknäck. Stränderna längs Vederslövssjön är flikiga och i reservatet ingår flera öar som hyser känsliga fågelarter såsom storlom, fiskgjuse, häger, fisktärna, och trana.

Ett hagmarksområde är uppmärksammat i länets ängs- och hagmarksinventering 1990. Flera ödetorp med för dem karakteristiska kulturväxter finns.

Säteriet har många och ofta pampiga stenmurar. Två alléer leder fram till huvudbyggnaden. Tre siktgator är upptagna i skogen för att ge utsikt från huset till Barnsjön och Vederslövssjön.

4. Kulturhistoriska förhållanden och tidigare markanvändning

Osaby var vid medeltidens slut en sätesgård för en släkt, vars äldste kände medlem är väpnaren Gudmund Grönalöv. Från mitten av 1500-talet till omkring 1720 hörde Osaby med en kort tids avbrott till Ulfsaxesläkten. Under denna tid plundrades och brändes stället av Nils Dacke 1542. Genom köp, byten och förläningar förmerades småningom sätesgården, så att den redan före 1600 omfattade hela byn samt åtskilliga andra gårdar i trakten. Den nuvarande mangårdsbyggnaden uppfördes 1850. De sist bebodda torpen övergavs omkring 1940 och finns nu endast kvar som ruiner.

Inom naturreservatet finns flera fornlämningar som är upptagna i riksantikvarieämbetets register såsom milstolpar, vägmärken och en hällkista samt andra kultur lämningar som odlingsrösen, husgrunder och platser till vilka det knutits folkliga traditioner. Sannolikt finns fler kulturlämningar i anslutning till de odlingsrösen som framgår av beslutskartan, bilaga 1.

Ett förslag till sänkning av Vederslövssjön upprättades 1853. Den genomfördes däremot aldrig. En utrivning av ett kraftverk nedströms sjöns utlopp har emellertid påverkat vattenståndet.

5. Tillgänglighet

Området nås lätt med bil eftersom det går flera allmänna vägar genom reservatet. Vägen Dänningelanda-Kalvsvik går genom reservatet. Flera skogsbilvägar går genom området och ett antal strövstigar är iordningställda. Strövstigar leder besökare runt på hela säteriet både inom och

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

utanför reservatet.

6. Slitage- och störningskänslighet

Fågellivet är störningskänsligt under vår och försommar, men något behov av tillträdesförbud har länsstyrelsen inte kunnat se. Slätterängen bör ej beträdas före slått-tern. För övrigt är området inte speciellt slitage- eller störningskänsligt.

7. Anordningar för friluftslivet

Flera strövstigar finns i ordningställda inom säteriets ägor. De sträcker sig både inom och utanför reservatet och benämns: Hemmaängsslingan, Sjöslingan, Skogsslingan, Hagmarksslingan och Torpslingan. En informationstavla finns vid parkeringsplatsen.

8. Inventeringar

Kronobergs Läns Herrgårdar, P.G.Vejde 1929.

Riksantikvarieämbetets forlämningsregister, Länsstyrelsen

Småländsk bebyggelsehistoria, Kinnevalds härad, Lars-Olof Larsson 1979

Plan för skogs- och hagmarkens skötsel, Folke Thörn 1965.

Plan för jakt och viltvård, Kronobergs läns jaktvårdsförening, 1971.

Naturvårdsplan för Kronobergs län 1973.

Dispositions- och skötselplan för Osaby säteri, skogsvårdsstyrelsen, Jan Karlsson och Jan-Åke Lundén 1973.

Osaby Säteri, en naturvårdsinventering och vegetationskartering utförd av Lennart Olsson, Svenska Naturskyddsföreningen 1977.

Kronobergs natur, naturvårdsprogram för Kronobergs län, Länsstyrelsen 1989.

Ängs- och hagmarker i Kronobergs län, Länsstyrelsen 1993.

Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården i Kronobergs län, Länsstyrelsen 1992.

B DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN**1. Generella riktlinjer och åtgärder**

För skog, myr, åker, betesmark och slåttermark skall följande generella riktlinjer gälla. För hela reservatet gäller att stenmurar skall hållas fria från sly och ris. Även alléträden skall vårdas och ersättas vid behov. Samtliga i naturreservatet ingående fornlämningar ska skyddas och vårdas i samråd med länsstyrelsen. Gamla redskap och maskiner som inte nyttjas längre skall städas bort.

Hävd av skogsområden

So 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 36

Skogen inom skötselområde 3 som är markerat med rutigt raster på kartan (bil.1) skall lämnas till fri utveckling med undantag för röjning av befintliga markerade stigar, och för viss frihuggning av vidkroniga ekar sydöst om Barnsjön.

Övrig skog skall skötas med stora naturvårdshänsyn. Lövträd skall gynnas. Lövskogsbestånd skall även framgent domineras av löv. Hyggen större än 2 ha skall inte förekomma. Självföryngring skall användas så långt det är möjligt. Längre omloppstider än vad som normalt gäller i skogsbruket skall tillämpas. Körningar skall göras så att skador uppkommer i så liten omfattning som möjligt och om de uppkommer skall de lagas. På torvmark och annan fuktig mark får traktorkörning endast ske på kraftigt tjälad mark, så att körskador ej uppstår. Blädning och plockhuggning kan med fördel användas som skötselmetod. Mindre områden med stora faunistiska eller botaniska värden skall lämnas till fri utveckling om det gynnar de intressanta arterna. En del gamla träd får växa in i beståndet och dö och mulna ned av sig själva, medan andra, speciellt ekar i kantzonerna mot öppen mark, friställs.

Hävd av åker och kultiverad betesmark

So 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 30, 31, 32

Brukas som åker eller betas.

Hävd av slåttermark

So 20

Årlig slåtter. Höet skall bärgas. Användning av gödselmedel (handelsgödsel, stallgödsel), kalkningmedel och kemiska bekämpningsmedel får ej ske. Efterbetas.

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

Hävd av naturbetesmark

So 25, 27, 35

Betas. Betestrycket skall vara sådant att:

- grässvålen är väl avbetad i hela området. Inget fjolårsgräs står kvar och ingen förna ansamlas annat än inom mindre områden vissa år.
- vedväxter, bortsett från torniga och taggiga buskar som ratas av djuren, inte expanderar.
- rot- och stubbskott och fröföryngring av vedväxter hålls efter av djuren. Nya uppslag av träd och buskar som ratas av djuren röjs bort. Röjningsavfallet tas bort eller bränns.

Ta bort stora stenar som ligger på stenmurarna.

Sly i anslutning till stenmurar och odlingsrösen röjs bort. Ris läggs ej på stenmurarna.

Gran avverkas och hålls undan successivt. Trädskiktet gallras och röjs så mycket att en tät grässvål bildas.

Gamla åkerkonturer röjs fram och hålls fria från sly. De anslutande fd ängsmarkerna röjs och gallras upp så att ett gott bete erhålls. Gammal husgrund i So 27 röjs fram och får inte skadas.

So 26, 28

Områdena har f n ett så tätt trädskikt att grässvålen är helt eller delvis upplöst. Restaureringsåtgärder prioriteras därför inte nu. Området betas extensivt t. v. Vid kroniga ekar friställs för att gynna insekts- och fågelfaunan.

2. BESKRIVNING AV OCH SKÖTSELBESTÄMMELSER FÖR DELOMRÅDEN

Hela naturreservatet är indelat i skötselområden, som redovisas och numreras i denna beskrivning och på skötselplanekartan, bilaga 2a.

Skötselområde 1, 2 (126.5 ha)

Beskrivning: Vattenområdena inom reservatet - del av Vederslövssjön, Barnsjön samt öarna ute i Vederslövssjön.

Åtgärder: Inga åtgärder.

1994-03-21

231-4971-89
11.1211-332-76Skötselområde 3 (68,8 ha)

Beskrivning: Skog där det inte bedrivits intensivt skogsbruk på lång tid. I huvudsak grandominerad men i kanterna mot odlingsmarken med stort lövinslag.

Mål: Skog som får utvecklas fritt.

Åtgärder: Inga med undantag för röjning av befintliga, markerade stigar och frihuggning av de grövsta ekarna sydöst om Barnsjön.

Skötselområde 4 (2 ha)

Beskrivning: Al- och askkärr.

Mål: Lövkärr med fri utveckling.

Åtgärder: Inga.

Skötselområde 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 36 (29.2 ha)

Beskrivning: Skog av skiftande karaktär.

Mål: Skog som sköts enligt de generella riktlinjerna.

Åtgärder: Skogsbruk enligt de generella riktlinjerna.

Skötselområde 13 (11 ha)

Beskrivning: Betad blandskog med gran, tall, al, björk, ek. Området är värdefullt för vedlevande insekter.

Mål: Blandskog som betas.

Åtgärder: Ekar i kanten mot åkern friställs för att gynna trädlevande insekter. Plockhuggning i övriga delar.

Skötselområde 14, 15, 16, 17, 18 (33,5 ha)

Beskrivning: Åker.

Mål: Åker eller öppen betesmark.

Åtgärder: Åkerbruk eller bete.

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

Skötselområde 19 (10 ha) Hemmaängen

Beskrivning: F.d åkermark som nu betas samt fd slåttermark i norra gränsen som nu är igenvuxet med i huvudsak löv men där betesdjuren går. Grupper med grov asp. Lövskogsbevuxna trädholmar. Gammal källare som är iordningställd för att hysa fladdermöss. Tydliga krokiga åkerkonturer syns. Gammal stensatt väg. Till en åkerholme med sex stora lindar finns en historia med folklig tradition knuten. På ängen finns många förvildade kungsängsliljor.

Mål: Trädfri betesmark på de gamla åkerytorna. Betesmark med glest trädskikt i gränsområdet i norr. Partier med grov asp. Lövskogsbevuxna holmar. Gammal källare. Gammal stensatt väg.

Åtgärder: Bete. Slyröjning och avverkning på de gamla åkerytorna. Utglesning av trädskiktet i gränsområdet i norr fram till stenmuren. Vissa områden med grov asp sparas. Framröjning av stenmuren. Bevara åkerholmen med de sex lindarna. Underhåll av källaren.

Skötselområde 20 (1 ha)

Beskrivning: Fd åker (del av Hemmaängen) som slagits under många år och som nu hyser en rik örtflora.

Mål: Slåttermark.

Åtgärder: Årlig slåtter, efterbete.

Skötselområde 21, 22, 23, 24 (23 ha)

Beskrivning: Kultiverad betesmark.

Mål: Åker eller öppen betesmark.

Åtgärder: Åkerbruk eller bete.

Skötselområde 25 (5 ha) Ekebacksängen

Beskrivning: Betad hagmark med ek, hassel och björk. De spärrgreniga ekarna är intressanta för vedlevande insekter.

Mål: Välbetad hagmark med spärrgreniga ekar, björk och hassel. Trädskiktet skall vara så glest att en tät gräsvål bildas och betet så intensivt att de arter som karaktäriserar naturbetesmarker gynnas.

Åtgärder: Betas. Utglesning av trädskiktet så att det inte skuggar mer än 25 % av marken. All gran tas bort.

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

Skötselområde 26 (8 ha)

Beskrivning: Betad ekhage. Tät underväxt av gran i södra delen. Ekarna är intressanta för vedlevande insekter.

Mål: Betad ekhage.

Åtgärder: Betas. Trädskiktet glesas ut. Spärrgreniga ekar sparas för att gynna insekterna. All gran tas bort.

Skötselområde 27 (9 ha)

Beskrivning: Naturbetesmark. Rester efter två torpställen. Nordöstra delen är uppmärksammas i länets ängs- och hagmarksinventering.

Mål: Vülhävddad naturbetesmark med spår efter torpbebyggelse. Trädskiktet skall vara så glest så att en tät grässväl bildas och betet så intensivt att de arter som karaktäriserar naturbetesmarker gynnas.

Åtgärder: Betas. Bortröjning av gran. Utglesning av trädskiktet så att det inte skuggar mer än 25 % av marken. Vård av resterna av torpställena. Huvuddelen av enarna i området gallras bort.

Skötselområde 28 (3 ha)

Beskrivning: Betad hagmark med mycket ek. Området hyser ekar som kan vara intressanta för trädlevande insekter.

Mål: Betad hagmark. Gamla ekar i kanten mot åkern.

Åtgärder. Betas. Gamla ekar i kanten mot åkern friställs.

Skötselområde 29 (0,5 ha) Paradiset

Beskrivning: F.d betesmark med stora imponerande enar. Området håller på att växa igen främst med ek.

Mål: Pampigt enebestånd.

Åtgärder: All underväxt röjs bort. Enen gallras. Betas eller röjs kontinuerligt. Området skall ej betas om enarna mår dåligt av det.

Skötselområde 30, 31, 32 (17 ha)

Beskrivning: Betesmark på fd åker som inte plöjts på mycket länge samt mindre delar med lövskog. I område 30 går halvvildsvinen.

Mål: Vülhävddad betesmark.

Åtgärder: Betas.

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

Skötselområde 33 (2 ha)

Beskrivning: Betat strandkärr.

Mål: Betat, öppet strandkärr.

Åtgärder: Betas, slyröjs vid behov.

Skötselområde 34 (1 ha) Skottorpet

Beskrivning: Gammal torptomt med rester efter bebyggelse och kulturväxter.

Mål: Välvårdad torptomt.

Åtgärder: Husgrunder hålls fria från träd och sly. Området hålls öppet. Vårdträd och kulturväxter gynnas och vårdas.

Skötselområde 35 (1 ha)

Beskrivning: Betad hagmark med ek.

Mål: Vêlbetad ekhage.

Åtgärder: Betas.

C ANORDNINGAR FÖR FRILUFTSLIVET

Ett av syftena med reservatet är att främja allmänhetens möjligheter till friluftsliv i ett naturskönt område.

Området är lättillgängligt med bil. Ändring av nuvarande förhållande är inte aktuell.

Inom naturreservatet befintliga stigar för allmänheten markeras och hålls i gott skick.

Eldplats och parkeringsplats skall iordningställas och skyltas av naturvårdsförvaltaren.

Informationsskyltar skall sättas upp på lämpliga ställen i reservatet. På dessa skall bl a framgå var eldplats, parkeringsplats och stigar finns samt vilka vägar som allmänheten kan färdas med motorfordon på.

Reservatsgränsen skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22).

Sopställ och torrdass anordnas vid behov.

1994-03-21

231-4971-89

11.1211-332-76

D TILLSYN

Tillsynsman bör finnas för området.

E DOKUMENTATION AV RESERVATETS UTVECKLING

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder genom att ange

- skötselområde
- utförd åtgärd inom respektive skötselområde,
- år och månad för åtgärdens utförande,
- eventuell notering om åtgärdens effekt eller om annat av intresse inom reservatet,

samt genom fotodokumentation. Även områden som ej åtgärdas skall fotodokumenteras vid skilda tidpunkter.

Fasta provytor för botanisk inventering skall läggas ut i so 25 och 27 så att vegetationsutvecklingen kan följas vad avser olika förekommande arter. Härvid skall den inventeringsmetodik tillämpas som använts vid länsstyrelsens och skogsvårdsstyrelsens "Uppföljning av vårdåtgärder i odlingslandskapet inom naturreservaten i Kronobergs län" 1993. (Stencil 1993-06-04).

F ANSVAR OCH KOSTNADER FÖR SKÖTSELN

Det på kartan rutade skogsområdet skall i allt väsentligt få utvecklas fritt och ostört.

Uppsättning av informationstavlor, skötsel av sociala anordningar, samt utmärkning av reservatets gräns m m enligt den ekonomiska planen, bilaga 3 till reservatsbeslutet, ombesörjes och bekostas av staten genom naturvårdsförvaltaren, som också svarar för underhållet av anordningarna.

Växjö kommun ombesörjer och bekostar enligt avtal med naturvårdsförvaltaren anskaffning och tömning av sopkärl och TC om det visar sig att behov att uppstår.

En ekonomisk plan för naturvårdsförvaltningen finns i bilaga 3 till reservatsbeslutet.

Karta till skötselplan för
naturreservatet Osaby i
Tävelsås socken, Växjö
kommun

Dnr 231-4971-89

TECKENFÖRKLARING

 föreslagen reservatsgräns

 skötselområdesgräns

19 nummer

 allé

0 1 km

